

DEMİR KUŞ

Hiçbir Başarı Cezasız Kalmaz

1924-1949

Arif Emre Gündüz

alBaraka
Yayınları

ARIF EMRE GÜNDÜZ

1981 senesinde Malatya'da doğdu. Kocaeli Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümü'nde başladığı üniversite eğitimini, Anadolu Üniversitesi İktisat Bölümü'yle devam ettirdi. Marmara Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı'nda yaptığı yüksek lisansını "Kentlerde tarihî dokunun korunmasında yerel yöneticilerin rolü: İstanbul örneği" adlı teziyle bitirdi. Marmara Üniversitesi Yerel Yönetimler Anabilim Dalı Yerel Yönetimler ve Kent Politikaları Bilim Dalı'nda doktora programına devam etmektedir. *İrfan Mektebi Dergisi*, *Marmara Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *Osmanlıca Dergi*, *The Pen Magazine* ve *Derin Tarih* gibi dergilerde toplamda 300'e yakın makalesi yayınlandı. Osmanlıca Dergi Youtube Kanalı üzerinden 41 dersten oluşan "Osmanlıca Belge Okumaları" derslerini hazırladı ve eğitimci olarak sundu. *Osmanlıca Dergi*'nin, çocuklara Osmanlıca öğretmek için yayınlanan "Ertuğrul" adlı ekini hazırlayanlar arasında yer aldı. *İrfan Mektebi Dergisi*'nde tarihle ilgili sayfalar hazırladı. Gönüllü olarak Osmanlı Türkçesi dersleri veren yazar, Osmanlı ve Cumhuriyet arşiv belgeleri üzerindeki araştırmalarına ve çalışmalarına devam etmektedir.

Yayınlanmış 4 kitabı bulunmaktadır:

1. *İslam Medeniyetinin Osmanlı Yorumu*, Süeda Yayınları, İstanbul 2017
2. *Türk Kartallarının Doğuşu – Osmanlı'da Havacılığın Kısa Tarihi*, Ketebe Yayınları, İstanbul 2018
3. *Demir Kuş*, Albaraka Yayınları, Ekim 2020.
4. *Medeniyet Tarihimizden Notlar*, Süeda Yayınları, Kasım 2023.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 11

1. BÖLÜM

1918-1950 ARASI

TÜRK HAVA HARP SANAYİİNE GENEL BAKIŞ..... 15

İlk Uçaklar 17

Osmanlı Devleti'nde Havacılık Sanayii İçin İlk Adımlar 24

I. Dünya Savaşı'nın Başlangıcında Uçakların Durumu..... 30

Millî Mücadele Döneminde Uçakların Durumu 33

TOMTAŞ Uçak Fabrikası 36

Kayseri Uçak Fabrikası 56

Etimesgut Uçak Fabrikası ve Gazi Uçak Motor Fabrikası..... 59

Amerikan Yardımı 72

2. BÖLÜM

VECİHİ HÜRKUŞ..... 91

Bitmeyen Bir Şevk ve Azim 93

Vecihi Bey Kafkas Cephesi'nde 94

Rusya Esareti ve İstanbul.....	97
İşgal Yılları.....	99
Milli Mücadele Günleri.....	100
Sakarya Muharebesi.....	103
Büyük Taarruz.....	106
Ve İzmir.....	108
Avrupa Gezisi	110
“Vecihi K VI”	111
Baş Tayyareci Vecihi Bey.....	120
Ceyhan Uçağı.....	122
Avrupa Uçak Fabrikalarını Ziyaret	122
İlk Sivil Havacılık Eğitimleri.....	126
TOMTAŞ Uçak ve Motor Fabrikası.....	127
TOMTAŞ Neden İflas Etti?	134
Türkiye'nin İlk Sivil Yerli Uçağı: Vecihi XIV	137
Türkiye'nin İlk Yerli Sivil Uçağına İzin Çıkmıyor	140
Vecihi Bey Çekoslovakya'da	142
Vecihi XIV Yurt Semalarında.....	143
Hava Posta İşletmesi	144
Vecihi XIV Tekrar Yurt Semalarında.....	145
İlk Sivil ve Yerli Uçağıımıza Destek Yok	146
Vecihi Bey'in İstanbul'daki Havacılık Faaliyetleri	147
İlk Sivil Havacılık Okulu:	
Vecihi Sivil Tayyare Mektebi.....	149
Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan Faydalanamıyor.....	149
Vecihi Sivil Tayyare Mektebi'nin İlk Öğrencileri	151
Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan Yardım Talebi	155
Nuri Demirağ'ın Vecihi Sivil Tayyare Mektebi'ni Ziyareti	158

Nuri Bey Uçağı	160
Vecihi Sivil Tayyare Mektebi'nin İlk Mezunları ve Bedriye Gökmen	162
Vecihi Uçaklarına Uçuş Yasağı.....	164
Türkkuşu	167
Türkkuşu'nun Açılış Töreni.....	167
Planör Uçuşuna Uygun Alan Arayışı.....	169
İzmir Türkkuşu Şubesi.....	170
Vecihi Bey Almanya'da.....	172
Bay Vecihi de Kim Oluyor!.....	175
Vecihi Bey'in Tayini Van'a Çıkıyor	179
Kanatlılar Cemiyeti ve Dergisi.....	181
İlk Sivil Havayolu Şirketi: Hürkuş Hava Yolları.....	182
Radyoaktif Maden Arama Uçuşları.....	183
Pilot Lisansı İptal Ediliyor.....	184
Türk Sivil Havacılık ve THY Tarihi Kitabı.....	185
53 Yıl Bilfil Uçan Bir Pilot	185

3. BÖLÜM

NURİ DEMİRAG – SELAHATTİN ALAN

“PARLAR DA, BENİM YERİME GEÇER”	189
Nuri Demirağ Kimdir?.....	191
Açlığa Çözüm.....	193
Maliye Memurluğu.....	196
Sigara Kâğıdı İmalatçılığı.....	196
Demiryolu Müteahhitliği.....	200
Nuri Demirağ Gök Okulu ve Uçak Fabrikası.....	203

Selahattin Alan.....	210
Nuri Demirağ'dan İsmet İnönü'ye Mektup	213
Amerikan Uçak İmalatçıları Birliği Başkanı'nın Ziyareti.....	221
Yeşilköy Gök Okulu	222
Divriği Nuri Demirağ Ortaokulu	236
Türk Hava Kurumu – Nuri Demirağ Mahkemesi	238
Nu.D.-38 Uçağı	244
“Parlar da Benim Yerime Geçer”	246
Mehmet Kum'un Tanıklıkları.....	246
Abdurrahman Naci Demirağ	249
İlk Muhalefet Partisi: Millî Kalkınma Partisi.....	249

4. BÖLÜM

ŞAKİR ZÜMRE	257
Şakir Zümre Kimdir?.....	259
Bulgaristan Meclisi'nde Varna Mebusu	259
Silah ve Cephane Fabrikası	261
Uçak Bombaları.....	263
Hava Hücumlarından Koruma Cemiyeti.....	275
Şakir Zümre Fabrikası'na İlgisizlik.....	277
1945'te Amerikan Yardımı Sebebiyle Bomba İmalatı Durduruluyor	280

5. BÖLÜM

EMRULLAH ALİ YILDIZ.....	281
--------------------------	-----

EKLER	293
EK 1: Türkiye'nin Berlin Büyükelçisi Kemaleddin Sami Paşa Tarafından Hazırlanan 8 Kasım 1924 Tarihli Rapor	295
EK 2: Prof. Hugo Junkers Tarafından Başbakan İsmet İnönü'ye ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak Paşa'ya Yazılan 27 Mart 1928 Tarihli Mektuplar.....	298
EK 3: İflas Eden TOMTAŞ'ın Kayseri Fabrikasının Tamamının Türk Hava Kurumunca Satın Alınması Hakkındaki 27 Kasım 1929 Tarihli Bakanlar Kurulu Kararı.....	311
EK 4: Gazi Uçak Motor Fabrikası Hakkındaki 1949 Senesine Ait Başbakanlık Denetleme (Umumî Murakabe Heyeti) Kurulu Raporu.....	313
EK 5: Marshall Planı Hakkında Tarım Bakanlığı Tarafından Hazırlanan 1950 Tarihli Rapor	353
EK 6: Marshall Planı Çerçevesinde Türkiye Tarafından İthal Edilecek Ziraat Aletleri, Gübre ve Ziraî İlaçlar ile İlgili 13 Kasım 1948 Tarihli Protokol.....	365
BİBLİYOGRAFYA	373

ÖNSÖZ

Ülkemizde hava harp sanayii tarihi denildiğinde, insanın hüzenlenmemesi mümkün değildir. Hayatları incelendiğinde “doğuştan yetenekli” denecek derecede liyakatli havacılar, havacılık müteşebbisleri ve mucitleri, gereken ilgiyi görmedikleri gibi birçok defa da engellerle karşılaşmışlardır. Her insanın bir tahammül sınırı olduğundan, onlar da engellemeler bir noktaya geldiğinde ister istemez vazgeçmek zorunda kaldılar. Vecihi Hürkuş’un, Türkiye’nin ilk sivil ve askerî yerli uçaklarını hem tasarlamış hem de üretmiş bir mucit olarak normal şartlarda el üstünde tutulması gerekirdi. Devlet üstün hizmet madalyasına layık görülmeli ve teşvik kanunlarının hepsinden istifade ettirilerek bir uçak fabrikası açması sağlanmalıydı. Ama bunlar Vecihi Hürkuş’a yapılanlar karşısında rüyada bile görülemeyecek derecede güzel temennilerdir. Henüz ilk uçağı 1924 senesinde imal ettiğinde uçuşuna izin verilmediğı gibi, ‘izinsiz uçurdun’ denilerek 15 gün hapis cezasına çarptırılmıştı. Ardından yıllar geçti, iktidarlar değışti ancak Vecihi Hürkuş’a muamele değışmedi.

Benzer muamele görenlerden biri de Nuri Demirağ idi. 1000 kilometreden fazla demiryolu inşa etmiş olan 1930’lu yılların en zengin Türk vatandaşı Nuri Demirağ, uçak fabrikası açınca bürokrasinin ona yönelik tavrı bir anda değışmişti. Türk Hava Kurumu önce Nuri Demirağ’a uçak siparişi vermiş, daha sonra da üretilen